

УДК 7.746.344

Т.В. Домненко

магістрант кафедри образотворчого мистецтва,

Т.М. Зіненко

к. мист., доцент кафедри образотворчого мистецтва,

Полтавський національний технічний університет

імені Юрія Кондратюка (Україна)

СЕМАНТИКА КОЛЬОРУ В КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВКИ

Анотація. У статті йдеться про значення кольору в вишиванці як важливому символу української нації.

Ключові слова: колір, значення, культура, вишивка.

Стан проблеми. Навколишній світ завжди був і залишиться наповнений кольорами. Деякі віднайдені самою природою, їм вторять ті, що створила людина, безліч відтінків постійно переплітаються у сітківці нашого ока. Оскільки усі барви є невід'ємною частиною життя, цілком логічне, що вони мають певний вплив на оточуюче середовище та людину зокрема. Ці процеси вивчаються на науковому рівні і тісно пов'язані з психологією, медициною, філософією, мистецтвом. Велике значення також має власний досвід та світосприйняття окремої людини. Враховуючи усі можливі аспекти впливу кольору на людину впродовж достатньо довгого часу на різних територіях, у окремих країнах, націях, угрупованнях та будь-яких об'єднаннях у існуючому соціумі історично склалися певні правила або закони використання кольору, надавалося різне його значення та тлумачення. Окрему роль в українській культурі відведено народним промислам й вишивці зокрема. В ній також велику значення надається кольору.

Актуальність і новизна. Духовність у сьогоденні знову почала підійматися в Україні на новий щабель, виринати з забуття, а історія й етнічне коріння вивчатися більш ретельно. Незважаючи на трагічні події, що відбуваються протягом останніх трьох років, а, можливо, й завдяки їм, населення нашої країни почало розуміти цінність культури та традицій, що закладена в їх генетичній пам'яті. Вишиванка знову стала важливим духовним символом української нації. Тому в контексті вивчення культури та історії, обов'язково слід звернути увагу на кольорове трактування символів, які широко використовувалися, та в майбутньому можуть бути інтерпретовані в одязі населення нашої країни.

Особистий вклад авторів. В даній праці буде розкрито тему розуміння кольору в українській вишивці не в загальноприйнятому значенні чи на конкретній території, або в окремій культурі, але в синтезі з усіма традиціями та розуміннями, що існували чи існують у світі на сьогодні.

Виклад основного матеріалу. Значення кольору у житті людини змінювалося протягом століть або ж кардинально різнилися, протиставлялися одне одному. Це було пов'язано з різним тлумаченням у певних колах: націй, культур, віросповідань тощо.

Насамперед, розглянемо найбільш вживані тлумачення кольору, що сформувалися до сьогодення.

Білий вважається символом чистоти, недоторканості, невинності. Він є нейтральний. Часто білий ототожнюють з молодістю(точніше, немовлям), а також вказують на його спорідненість з Божественною силою. Білий не можливо сприймати як самостійний колір. В більшості випадків, він використовується лише для ослаблення тону. Отже, можна припустити, що білий існує лише у випадках, коли говоримо про штучні вироби – аркуш паперу, зубна паста, тощо. І навіть тоді ми не можемо стверджувати, що це саме білий колір у його чистому вигляді, оскільки кожен з його відтінків має на собі вплив інших барв.

Білий – колір світла. З ним пов'язане все видиме, осяяне небесним світлом. В давнину – це колір Білобога, а також колір ангелів, святих і праведників. Білий колір і небесне світло – поняття символічно однозначні, бо з ними пов'язані: сторона світу – Схід, пора року – весна, пора доби – ранок, а напрям рух – тільки вперед, бо попереду чекає світле і радісне, що нам приносить Сонце. Білий колір – осереддя світлого «правого» світу...[3].

На противагу культурам деяких країн Сходу (Китай, Індія), де білий колір є символом жалоби, в Україні семантика цієї зовсім інша – святості, чистоти й позитивної енергії.

Риса вишивати білим по білому притаманна нашим предкам-аріям, які звалися синами Світла. Використовуючи відповідну символіку та білий колір, вони заявляли про свою приналежність до Світла (білі рушники, білі сорочки, білі штани, білі свити, білі хати ззовні і зсередини — усе біле). Таким чином арії наближались до світу Світла Отця, бо Його іпостась — це білий колір [4].

Жовтий сприймається як колір тепла, радості, свободи. Часто його ототожнюють із сонячним світлом та проявом Божественного. Також використовується в іконописанні поруч із близьким до нього золотим.

У народному шитві жовтий часто виступає кольором, що заміняє золото. Але якщо жовтий колір є відображенням свободи і щастя, то саме це його значення підсилюється завдяки гладенький, відполірований, блискучий

поверхні золота. Золото, незалежно від його купівельної спроможності, виражає почуття безмежного осяйного щастя [4].

Оранжевий(помаранчевий, жовтогарячий) символізує собою дію, ентузіазм, прагнення. Він сприятливо впливає на психіку людину. Тому часто помаранчевий колір застосовують і в медицині, наприклад в роботі з психічно нестійкими чи нездоровими дітьми та дорослими. Фахівці стверджують, що оранжевий лікує психічні зрив та депресії, покращує настрій і навіть імунітет.

Червоний колір має найбільш суперечливі одне одному тлумачення. З одного боку він символізує любов, тепло та енергію, але з іншого – страждання, біль, помсту та агресивність. Оранжевий використовують у вишивці як альтернативу або ж навіть відтінок жовтого кольору.

Червоний колір – символ не лише любові людської, але й Божої до тих, кого створив по своїй подобі та образу.

Син Божий заради спасіння людства пролив свою святу кров, а після нього - інші мученики за віру Христову [3]. Тому це один із кольорів , які зустрічаються в одязі священнослужителів.

Червоний колір у палітрі кольорів – перший. Він відповідає нижній кореневій чакрі, чакрі тембру життя, імпульсу життя. Він найактивніший, найагресивніший, збуджуючий, його роль – енергетичне підживлення, утвердження життя, захисту, тобто його берегова функція неперевершена [4].

Найчастіше поєднання не тільки в українській вишивці, але й загалом в будь-якому зображенні, особливо графічному, червоного кольору з чорним.

Чорний колір має негативне значення в більшості випадків. Його ототожнюють зі злом, хворобою, тугою, смертю. Але альтернативне значення також має місце бути, як символу заглиблення, поміркованості, зрілості. Як приклад неоднозначного трактування та водночас багатогранності розуміння, глибини є те, що чорний колір використовується у вишивці так само часто. Як і білий по всій території України . В залежності від ситуації може символізувати не лише смерть та жалобу, але й родючість, багатство землі. В деяких регіонах чорним можуть вишивати навіть весільне вбрання (сокальські сорочки).

Рушники самим чорним зараз ніколи не вишиваються, але існує припущення, що чорно-білі рушники, як і чорно-білі писанки раніше використовувались у поховально-поминальній обрядовості, можливо, вони зникли через постійну потребу в ужитку та через втрату традиції і замінилися іншими рушниками [4].

Розглядаючи сприйняття і значення кольору в українській культурі в цілому необхідно враховувати не тільки велику роль віри і християнської релігії, але істотний вплив язичницької культури слов'ян, що збереглася в деяких проявах до сьогодення. Взагалі, саме поняття будь-якої символіки

співзначає з проявами віри в багатобожжя, оскільки, використовуючи певні атрибути, людина впевнена у їх впливі на творення своєї долі. Ще одним пережитком язичництва є використання кольору, асоційованого з певної стихією чи природним явищем: вогнем, водою, землею, сонцем тощо).

Зелений уособлює собою злагоду, спокій, молодість. Неодноразово зеленому кольору приписувалися цілющі властивості. В українській літературі саме трави (і відповідно – зелений колір) зазвичай символізують зцілення. Знахаркам та ворожкам надають небаченої сили, могутності та влади над людиною, її здоров'ям та долею. Зелений – улюблений колір українських народних майстрів, використовують в основному в монохромному ткацтві та шитві, найбільшого поширення набув у поясному та плечовому одязі.

Це колір живої природи, рослинного царства, яке виникло на межі між небом (жовте сонячне світло) і землею (синьою) водою. Наступальний і збуджуючий рух жовтого кольору і протилежний йому заспокійливий та відступаючий рух синього взаємонейтралізуються і консервуються в зеленому. Це самодостатній, статичний, пасивний колір. Зелений несе задоволення і спокій, він має такі якості, як наполегливість і витримка [4].

Синій – символ водяної стихії, жіночої основи, як протиставлення вогняночервоної чоловічій. Поєднання цих барв ще раз нагадує про твердження, що світобудова стоїть на боротьбі та єдності протилежностей. В українській вишивці ж синій колір використовується здебільшого як контур, а не саме наповнення. Ця барва символізує духовність та відповідає високому ступеневі розвитку людини.

Коричневий – затишок, безпека і відпочинок. Утворений колір від затемнення жовто-червоного, а, отже, експресивність його помірна. Найчастіше в українській вишивці використовується на Буковині та в поліхромних вишивках Західної України.

Різнокольорова вишивка, поєднання усіх барв на полотні складна та дає насичення усім людським емоціям. Білий колір не для всіх є найбільш приємним для ока. Деякі його у вишивці не сприймають. Біла вишивка призначена для духовного споглядання, має велике смислове навантаження. Це найвищий щабель для розуміння кольору. Більшість же людей, якщо навіть повертатися до усіх відомої піраміди Маслоу задовольняються найбільш доступним та не прагнуть до вершин, задовільняються першочерговими потребами та не цікавляться духовним. Тому більш приємною для їх споглядання є різнобарвна пістрява гамма.

Інша категорія — це вітально сильні люди, як, наприклад, мешканці Карпат, що потребують поліхромності на генетичному рівні. Вони теж не сприймають білого шитва. Тому карпатські вишивки такі яскраві [4].

Висновки. Будь-яка барва в українській культурі є відображенням багатьох символів, що виокремлювалися не лише на теренах своєї держави, але й були запозиченими з традицій інших країн світу. Якщо досліджувати різні аспекти впливу на семантику кольору, то слід також наголосити на впливі віри та релігії. Характерним є в даному випадку відсторонення від часових рамок. Натомість слід розглядати злиття та переплетіння релігій різних країн. Культур, протягом усього існування соціуму.

Значення кольору в українській культурі близьке до найбільш уживаного в інших країнах світу, але має свої особливості. В залежності від своїх потреб духовних та фізичних кожна людина обирає для себе оптимальне поєднання кольорів у вишиванці, яка слугує оберегом та святинею водночас.

Кожен регіон України має своєрідне поєднання барв у народних промислах, у вишивці зокрема. Незважаючи на порівняно невелику протяжність країни, кожний населений пункт, чи декілька таких можуть по-різному трактувати один і той же колір. Це пов'язано не лише із впливом культур сусідніх держав, але й особливістю темпераменту, характеру людей, та цінностей, які вони сповідують.

В подальшому розвиток даної теми вбачається у співставленні трактування кольору конкретних регіонів України з давніх часів та їх інтерпретацію у сучасному розумінні вишиванки та одягу взагалі.

Література

1. Ковтун Л. Український колористичний код світотворення / Л. Ковтун // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К.: Вид.-поліграфічний центр "Київський університет", 2009. – С. 49-52.
2. Нікішенко Ю.І. Колір у культурній традиції українців та їх степових сусідів алтайського походження / Ю.І. Нікішенко // Східний світ. – 2004. – №1. – С. 93-98.
3. Символіка кольорів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://about-ukraine.com/index.php?text=363>.
4. Кольори національної вишивки – бачення кольорів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://art-time.at.ua/load/katalog_uzoriv/simvolika_ukrajinskoji_vishivki/kolori_nacionalnoji_vishivki_bachennja_koloriv/52-1-0-656.
5. Символічність кольорів в українській вишивці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://etnoxata.com.ua/statti/traditsiji/simvolichnist-koloriv-v-ukrajinskij-vishivtsi/>.

Abstract

The article deals with the meaning of colors in embroidery as an important symbol of the Ukrainian nation.

Keywords: colour, value, culture, embroidery.

Анотація

В статті йде про розуміння кольору в вишиванці як важливому символі української нації.

Ключові слова: колір, значення, культура, вишивка.

УДК 712:7.012

К.І. Здравчева

магістрант кафедри дизайну архітектурного середовища,

Г.О.Осиченко

д. арх., професор кафедри дизайну архітектурного середовища,

Полтавський національний технічний університет

імені Юрія Кондратюка (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ ДИТЯЧИХ ІГРОВИХ ПРОСТОРІВ У МІСТАХ

Анотація. У статті визначені особливості проектування дитячих ігрових просторів у містах, що визначаються принципами і відповідними прийомами проектування.

Ключові слова: ігрові простори для дітей, місто, інклюзивне ігрове середовище.

Постановка проблеми та актуальність теми. Розвиток дитини багато в чому залежить від предметно-просторового середовища, що оточує його і різними способами впливає на всі аспекти його розвитку: культурний, фізичний і моральний. В силу своєї специфіки ігрове середовище дітей повинне бути об'єктом пильної уваги архітекторів і дизайнерів, які при проектуванні дитячих ігрових зон, повинні спиратися на дослідження педагогів, психологів, медиків і ергономістів, що дозволяє уникати серйозних помилок, здатних завдати шкоди дитині. Міське середовище повинно стати місцем безпечного, здорового розвитку дитини. На сьогоднішній день в Україні приділяється мало уваги цій проблемі як в теоретичному, так і в практичному плані, що і визначає актуальність теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Проведене дослідження є складовою частиною плану НДР кафедри дизайну архітектурного середовища ПолтНТУ з наукової теми «Проблеми гуманізації міського середовища».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчалися нормативи і вимоги до проектування дитячих майданчиків у житлових дворах, що склалися